

STATÜSÜ KONUSUNDA UZLAŞMA UMUDU BELİRİNCE TÜRKİYE'NİN ELİ GÜÇLENDİ

Türkmen gazında Hazar satrancı

Bahadır Selim DİLEK

ANKARA- Avrupa ülkelerini Rus gazına bağımlılıktan kurtarması için projelendirilen Nabucco'nun yaşama geçmesi için önemli bir umut ışığı daha ortaya çıktı. Nabucco'nun uygulanabilirliği konusunda en büyük soru işaretlerinden birini oluşturan Hazar Denizi'nin statüsünün belirlenmesine ilişkin kıyıdaş ülkeler ilk adımı attı.

Türkiye'nin dış politika gündeminin üst sıralarında Füze Kalkanı ve NATO zirvesi olsa da geçen ay Bakü'de Hazar Denizi'ne kıyıdaş olan ülkelerin liderlerinin bir araya geldiği toplantı Ankara'nın stratejik enerji politikaları açısından büyük önem taşıyordu.

Toplantıda, Rusya Devlet Başkanı Dmitri Medvedev, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, Türkmenistan Cumhurbaşkanı Gurbanguli Berdimuhamedov ve İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinejad, Hazar Denizi'nin statüsü konusunu masaya yatırdı. Zirvenin resmi gündemi olarak "bölgesel işbirliği" ve "güvenlik konuları" olarak açıklanmıştı. Ancak liderler, SSCB'nin dağılmasından sonra bölgenin kamında adeta demir bilye gibi duran bu kronikleşmiş sorunun çözümü için adım attılar.

Zirvede bir konuşma yapan Rusya Devlet Başkanı Dmitri Medvedev hukuki statü ile ilgili anlaşmanın kısa sürede sağlanabileceğini belirtti. Modern jeopolitik gerekçeler çerçevesinde yoğun çalışmalar ortaya konarak sorunun çözülmesi için çalıştıklarını ifade eden Medvedev, "Önemli konularda prensipte anlaşma sağlandı. Gelecek anlaşma için her türlü çabayı ortaya koymaya hazırız" dedi.

Medvedev, deniz tabanı ve su yüzeyinin paylaşımının yanı sıra, denizcilik ve balıkçılıkla ilgili çalışmaların da anlaşmanın temel konuları arasında yer aldığını belirtti. Rusya lideri, "En zor konular dahil olmak üzere tüm sorunlar dostça müzakere edildi. Ekonomik alanlarla ilgili taslak metin uygun görüldü. Bu bizim için Hazar'ın statüsü ko-

Türkmen gazı söz konusu proje için büyük önem taşıyor. Hazar Denizi'nin statüsü konusunda kıyıdaş ülkeler anlaşmaya varırsa Türkmenistan'dan Bakü'ye Hazar Denizi'nin altından 200 kilometrelik boru hattıyla hem gaz hem de petrol gönderilmesi mümkün olacak. Böylece Türkmen gazı Nabucco'ya bağlanabilecek. Ancak, Hazar Denizi'nin statüsü saptanamadığı için Türkmenistan'dan Azerbaycan'a uzanan "Trans Hazar" boru hattı inşaatı mümkün olmuyor.

Hukuksal sorunlar nedeniyle bu sorun buzdolabına konmuştu. Hazar kapalı bir deniz olduğu için kıyıdaş ülkelerin biraraya gelerek münhasır ekonomik bölgelerini belirleyecek bir anlaşma yapması gerekiyordu. Kıyıdaş ülkeler arasındaki ikili uzlaşmazlıklar sorunun çözümünün ertelenmesini beraberinde getirince, Nabucco'ya yaşam öpücüğü verecek Türkmen gazının

nusunda anlaşma sağlayabileceğimiz anlamına geliyor" dedi.

Neden önemli?

Peki, Hazar Denizi'nin statüsü konusu neden Nabucco için bu kadar önemli? Bu sorunun yanıtı Türkmen doğalgazının Nabucco için kritik bir konumda olmasıyla yakından ilişkili...

Türkmen gazını önemli kılan ise Azeri gazının Nabucco'yu doldururacak miktarda olmaması... Her ne kadar Azeri yetkililer gelecek döneme ilişkin Şahdeniz 2 gibi yeni yataklardan doğalgaz taahhüdünde bulunuyor olsalar da,

da Hazar'ı geçip Avrupa'ya ulaşması söz konusu olmamıştı.

Rusya çekinceli...

Ancak Hazar'ın statüsüne ilişkin bir anlaşmanın yapılması Rusya'nın Avrupa'ya yönelik enerji kozunu büyük ölçüde yitirmesine neden olacak. Bu nedenle Moskova yönetiminin, Hazar geçişli projelere ilişkin ayrı düzenleme yapılmasını istediği de biliniyor. Rus Kommersant gazetesine konuşan bir Rus kaynak, "Anlaşma olsa bile Hazar'a boru hattı döşenmesini ortak karara bağlayan bir düzenlemede ısrar edeceğiz" demesi de Rusya'nın sorununun kendi aleyhine çözümüne kolay kolay izin vermeyeceğini gösteriyor.

Nabucco'nun 2015 yılında 8 milyar metreküp doğalgaz ile devreye girmesi öngörülüyor. Nabucco'nun çalışmalarının başladığı ilk günden bu yana Azeri gazı ile AB'ye doğalgaz arzının çeşitlendirilmesi hedefleniyordu.

Ancak Türkmen gazı konusunda Nabucco'nun devletlerarası anlaşmasının imzalanacağı güne kadar kimse umutlu değildi.

Nabucco doğalgaz boru hattı projesinin katılımcı ülkelerinden Avusturya OMV şirketi Başkanı Wolfgang Ruttenstorfer, anlaşmanın imzalanmasından birkaç gün önce 31 milyar metreküp kapasiteli projeye ilk etapta 8-10 milyar metreküp dolayında gazın akabileceğini söyledi. Ruttenstorfer, bu miktarın 7-8 milyarın Azerbaycan ve Irak tarafından karşılanacağını geri kalan 1-2 milyarlık bölümün ise Mısır tarafından tedarik edileceğini belirtmişti. Ruttenstorfer Türkmenistan'dan ise kısa vadede bir gaz aktarımı beklenmediğini dile getirmişti.

Ancak Türkmenistan Devlet Başkanı'nın Ankara'da Nabucco'nun devletlerarası anlaşması için 13 Temmuz 2009'da yapılan tören sırasında da projeye ülkesinin katkı koyabileceğini söylemesi, rüzgarın birden yön değiştirmesine neden oldu. Dikkatler, Türkmen gazının önündeki en büyük engellerden biri olan Hazar'ın statüsüne çevrildi.

Hazar Denizi'nin statüsü, küresel enerji projelerini yakından ilgilendiriyor. AB, alternatif kaynaklar bulmak için bölgenin kaynaklarını önemsiyor. Rusya, enerji oyununda geriye düşmemek için hem Hazar'daki çıkarlarının hem de doğalgaz satışının olumsuz etkilenmemesini hedefliyor.

Zengin deniz...

Hazar'daki paylaşım sadece Nabucco'yu da ilgilendirmiyor. En az 75 milyar varil petrol, 8 trilyon metreküp doğalgaz ve dünya havayarı üretiminin yüzde 90'ı bu denizden sağlanıyor.

Rus basınına yansıyan bilgilere göre Bakü'de bulunan kıyıdaş devletlerin liderleri, ön mutabakat sağlamış durumda. Her ülkeye 24-25 yıllık kararsızlıklarını bıraktıktan sonra kalan bölgenin beşe bölünmesi fikri öne çıkıyor. Pazarlık şeklinde devam eden süreçte deniz altının ve yüzeyinin ayrı olarak değerlendirilmesi gündemde. İran, Hazar'ın beş eşit parçaya bölünmesini ve herkesin yüzde 20 alanı kontrol etmesini öneriyor. Rusya, Kazakistan ve Azerbaycan, her ülkenin kıyı genişliğini esas alacak bir bölünme öneriyor. Bu durumda en fazla payı Kazakistan ve Rusya, en küçük payı İran alacak.

18 milyar ton hidrokarbon rezervin bulunduğu Hazar Denizi, SSCB'nin döneminde İran'la paylaşılmıştı. Ancak SSCB'nin dağılmasından sonra Azerbaycan, Türkmenistan ve Kazakistan da Hazar'a kıyıdaş ülke durumuna geldiler.

